

התקינו

גליון טז • שנה א'

פרשת תולדות
תשפ"ה לפ"ק

בדוד תניך

הוצאה לאור
חידושי תורה
של בעלי בתים
העושים תורתם
קבע ומלאכתם
עראי

מדוד תורתם קבע

רצתה לדעת האם הם מריבים לשם שמים

ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם פן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה' (כה, כב). ופירש רש"י: "שיגיד לה מה תהא בסופה".

ויש לפרש הכוונה, שרבה בראותה שהבנים מתרועעים, חשבה בדעתה שאם הבנים מריבים 'למה זה אנכי?', ומדוע אלד לבהלה ויתרבה מחלוקת בעולם.

אולם מצד שני, על מחלוקת לשם שמים אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) ש"אפילו האב ובנו והרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר (במדבר כא, יג) **את זהב בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה**". וכמו כן אמרו (אבות ה, יז) "כל מחלוקת שהיא לשם שמים **סופה להתקיים**".

לכן הלכה לדרוש את ה', ולברר אם הבנים מריבים לשם שמים או לא, וזה עומק כוונת רש"י "שיגיד לה מה תהא בסופה", שאם נחלקו לשם שמים הרי בסוף נעשים אוהבים, וגם בסוף יתקיים מחלוקתם. על כן הלכה לחקור מה יהיה סוף מחלוקתם, שבוזה יתברר למפרע שנחלקו לשם שמים.

(הרה"ח ר' מענדל מאשקאוויטש שליט"א)

מבוא: בשער התורה

העולם הבא שהתייקרה בשעה קטנה לאלפי פעמים ככה

וימכר את בכרתו ליעקב וגו' ויבז עשו את הבכרה (כה, לג-לד).

ידוע הקושיא היאך הועיל מכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב בעד נזיד עדשים, הלא ערך הבכורה הוא פי כמה מהנזיד עדשים שקבל עשו כתשלום בעד הבכורה, מדוע אם כן לא נתבטלה המכירה כדין אונאה ביתר משותת שהמכר בטל.

ומצינו על זה תירוץ נאה על פי מעשה שהיה אצל הרה"ק בעל **אוהב ישראל מאפטא זי"ע**, אחד מחסידיו היה עתיר נכסין ובעל בעמיו אשר הצליח ה' את דרכו ועשה חיל בקניניו, אך ביום מן הימים חשך אצלו שמש הצלחתו והחל לירד מטה מטה עד שאיבד את כל רכושו ונשאר בעירום ובחוסר כל.

בצר לו נכנס אל הקודש פנימה אל הרה"ק מאפטא ז"ל ותינה את צרתו שפקדה אותו, ומה שמעיק ביותר על לבו, שיש לו בת שהגיעה לפרקה וצריך להשיאה, ומבלי שיהיו לו מעות לצרכי החתונה אי אפשר לו ליגש להביאה בברית האירוסין, שאל אותו האוהב ישראל מהו הסכום המדויק שהוא זקוק לצורך נישואי בתו וכמה יש לו, ענה שהוא זקוק לאלף רובל, והוא אין לו בכיסו יותר מרובל אחד.

ענה לו רבו שילך לדרכו עם הרובל הזה אשר בכיסו, והעסק הראשון שיזדמן לו בדרכו יעשה וה' יצליח דרכו.

באמונת צדיקים הלך הסוחר הלה עם הרובל שבכיסו, מבלי שידע היאך אפשר להרויח אלף פעמים ככה, ועל אם הדרך נכנס לבית מלון להרגיע מטורח הדרך, ומצא שם קבוצת סוחרים של אבנים טובות ומרגליות יושבים סביב השלחן ומעיינים בסחורתם כדרכם של הסוחרים, ואף הוא ניגש אל השלחן והתחיל להסתכל על הפנינים ומרגליות ולהתבונן בהם.

כשהבחין בכך א' מן הסוחרים שאל ממנו מה אתה מסתכל כאן, שמא חפץ אתה לקנות איזה אבן טובה, ענה לו הן, שאל הסוחר ממנו כמה אתה מוכן לבזבז על המקח, ענה לו **שאין לו יותר מרובל אחד וזהו מה שהוא מוכן לשלם בעדו**, וכל הסוחרים פרצו בשחוק גדול למשמע הדברים, ואמר לו הסוחר אם חפץ אתה יש לי עבורך מסחר טוב גם עבור רובל אחד, **אני מוכן למכור לך העולם הבא שלי בעד הרובל**. ענה לו שהוא מסכים בכך, ויתן לו הרובל ויאשרו את המקח **כתוב וחתום בשטר כדת וכדין**.

וברוב צחוק הסכים הסוחר, וכתבו וערכו שטר מקח על מכירת העולם הבא שלו בעד סך רובל כסף, הוא קיבל את הרובל והלה לקח את הכתב והלך לו לדרכו.

יעקב אבינו פעל שיזכו בני"ל לבחינת בנימין למקום ע"י שיערוך אותם הקב"ה כנגד מעשי עשו הרשע

ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו (כה, כו).

י"ל, בהקדם מש"כ בספר פרדס יוסף (פ' תולדות) בפירוש הפסוק (בראשית כה, כו) ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב וגו', וצריך לדעת עומק הדבר מדוע אחז יעקב לעשו בצאתו, וגם על מה נקרא שמו יעקב לזכר עולם על אחיזתו זאת.

וכתב לבאר דהנה יש שני חשיבות לעם ישראל, אחד מצד עצמם שנקראו בנימין אהובים למקום, והשני אף אם ח"ו ילכו ארחות עקלקלות עכ"ז יעמדו מול מעשי עשו הרשע, וכפי ערך מעשים המקולקלים של עשו נחשבים ישראל כצדיקים ובכן יצאו זכאים בדין. וזהו שאמר הכתוב (מלאכי א, ב-ג) אֶהְבֶּתִי אֶתְכֶם אֲמֹר ה' וְאֶמְרָתֶם בְּמִוֶּה אֶהְבֶּתֶנּוּ הַלּוֹא אִחַ עֲשׂוֹ לַיַּעֲקֹב נָאִם ה' וְאֶהְבֶּתִי אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֲשׂוֹ שְׂנֵאתִי וְגו', כלומר ואוהב את יעקב אף בזמן שהם נקראים על ידי מעשיהם בשם "יעקב" המורה על מזריגה פחותה שאין מתנהגים כראוי, עכ"ז אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו אפילו בזמן שאין מעשינו כראוי, לזה נאמר הלא אח עשו ליעקב נאם ה', ואני מעריך מעשיהם נגד מעשיו של עשו הרשע, ולכן ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, כי הפחות שבישראל מלא מצות כרמון.

וזהו פירוש הכתוב וידו אחזת בעקב עשו, ולכאורה יקשה למה אחז אותו ועמדו משולבות יחד, על זה מסיים ויקרא שמו "יעקב", פירוש אף שיהיה עת שלא יהיו ראויים להקרא בשם ישראל כי אם יעקב, על זאת אחז יעקב לעשו להראות כי ה' ישקול בפלס מעשי יעקב נגד מעשי עשו ובכן יצא גזר דינו לטובה, עכ"ד.

עוד הביא שם בספר פרדס יוסף במה שפירש"י ויקרא שמו יעקב, דקאי על הקב"ה שקרא שמו יעקב. דעל פי זה כתב בספר סמיכת חכמים (ברכות יג, א) ליישב קושיית המפרשים למה הקפיד ה' באברהם שלא לקרותו אברם, וביעקב לא הקפיד ונשאר לו גם יעקב, כמבואר בגמרא מסכת ברכות (שם) כי יש לומר דכיון שהקב"ה קראו בשם יעקב, הרי לא איש אל ויכ"ב וכן אדם ויתנתחם (במדבר כג, ט), ואי אפשר שיתבטל השם שקראו הקב"ה, ועל כרחך כאשר נקרא בשם ישראל לא נעקר שם יעקב אלא הוסיף לו גם שם ישראל, לא כן שם אברם ולא קראו הקב"ה בשם זה, ולכך עקרו לגמרי כאשר קראו אברהם, עכ"ד.

העולה מדברינו אלה, כי יעקב אבינו תיכף בתחילת לידתו היה ידו אחזת בעקב עשו, כדי לפעול בזה שאף בזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום והם נקראים יעקב המורה על מזריגה פחותה, עכ"ז יערוך אותם ה' כנגד מעשיו המקולקלים של עשו הרשע ועי"ז ואוהב את יעקב לצאת זכאי בדין, ואף הקב"ה הסכים על ידו בזה שהרי קרא את שמו יעקב על שם זה לזכר עולם שאינו נעקר ממקומו.

ומעתה יבואר היטב דברי הגמרא במנחות (כט, ב), שמשנה רבינו אמר שיתור ראוי ליתן התורה על ידי רבי עקיבא מחמת טענת המלאכים שאמרו שעתידין ישראל לחטוא ויאבד מהם תואר בני למקום, ור"ע הולך בשיטת רבי מאיר דבין כך ובין קרויין בנימין למקום, ועל זה אמר הקב"ה למשה "כך עלה במחשבה לפני", כלומר מחשבתו של יעקב שהיה ידו אחזת בעקב עשו עלה

ויהי בעודם צוחקים על הבטלן הזה ששילם רובל שלם בעד פיסת נייר שאינו שוה כלום, נכנסה אשתו של אותו הסוחר, וחקרה לדעת על מה יצא הצחוק הגדול, וסיפר לה בעלה על המשחק שעשה עם איזה עובר אורח שמכר לו העולם הבא שלו, בשמעה זאת נזדעזעה כולה ואמרה אם כן נלך תיכף ומיד אל הבית דין ותתן לי גט פיטורין, בשום אופן שבעולם איני חפץ לדור עם גוי שאין לו חלק לעולם הבא, ובעלה התחיל לפייסה ולומר מה לך כי נסתערת כל כך, אין זה כי אם משחק ופטפטי מילי ולא נמכר שום עולם הבא והכל נשאר כמו שהיה, אבל היא בשלה כל זמן שיש שטר מכירה על העולם הבא שלך אין מה לדבר ואיני רוצה להיות שום שייכות עם איש כזה.

בראותו כי כלתה אליו הרעה שלח תיכף משרתו שילך ויחפש האיש הזה ויביאנו אליו, וכאשר הגיע להבית מלון אמר לו הסוחר הלא תבין מעצמך שכל המסחר היה שחוק בעלמא, החזר נא לי את השטר ואני מחזיר לך מה ששלמת, אמר לו האיש שאין על מה לדבר, מקח הוא מקח, ואינו מסכים לבטל המקח הכתוב וחתום, אמר לו הסוחר אם כן אני מסכים ליתן לך עוד כמה רובל ונמצא שתרויח עוד על המקח והחזר לי השטר, אך האיש מתעקש ואינו רוצה, אם כן אמר לו נקבה נא אתה סכום כסף כמה אתה רוצה בעד השטר, אמר לו שאינו מחזיר שטר אלא בעד אלף רובל כסף, והסוחר הזדעק עליו האם נטרפה דעתך עליך, בעד פיסת נייר ששלמת רובל אחד אשלם אני אלף רובל כסף, אך הוא עומד על מעמדו ואינו מסכים לקבל לא מאה רובל ולא חמש מאות רובל, אף פרוטה אחת לא יפחות מהסכום הנקוב, ואשתו של הסוחר עמדה שם והיא אמרה לבעלה אין מה לעשות, אפילו אם יבקש ממך חמשת אלפים רובל עליך ליתן לו, הלא המדובר בהעולם הבא שלך.

באין ברירה הוכרח הסוחר להסכים אל האיש המתעקש ושיילם לו אלף רובל כסף טבין ותקלין ואז החזיר לו את השטר, ואמר לו תדע שאין אני סתם בטלן כמו שאתה סבור, אלא כל ימי הייתי סוחר מוצלח כמון כמוני, אלא שנהפך אצלי הגלגל והלכתי אל רבי הקדוש מאפטא שאני זקוק לאלף רובל, והוא יעצני לעשות העסק הראשון שיזדמן לי ובכך ארויח אלף רובל כסף, ואכן כדבריו כך היה כמו שאתה רואה ודבר אחד מדבריו לא נפל ארצה.

האשה ששמעה כל זאת אמרה אם כן אני רוצה ליסע אל הרבי הזה, ועשתה את דרכה אל אפטא ונכנסה אל הרבי ואמרה לו שהן אמנם זכיה גדולה היא שנפלה לחלקה מצוה רבה כזו לעזור ליהודי לצורך הכנסת כלה, אך שאלה אחת יש לה אל הרבי, האם העולם הבא של בעלי אכן שוה אלף רובל שלמים.

ענה לה הרבי האמת אגיד שמקודם לכל המאורע הזה, בעת שמכר העולם הבא שלו לא היה שוה אף אותה הרובל שקבל בעדה, אבל אחר כך כשנתן אלף רובל ליהודי לצורך הכנסת כלה ועשה מצוה רבה ונשגבה כזו, אז נתייקרה העולם הבא והוא שוה הרבה יותר מאלף רובל ואין לה ערוך.

ונמצא מזה שכשם שהעולם הבא של אותו סוחר לא היה שוה יותר מהרובל שבקש בעדה, ויתכן שהוא מחמת זה גופא שלא החשיב אותה ליותר מזה, כמו כן לגבי עשו אף שהבכורה כשהגיעה אל יעקב היתה שוה עד אין שיעור וערך, מכל מקום כיון שעשו ביזה את הבכורה והיה מוכן למכרה בעד נזיד עדשים, מהאי טעמא גופא לא היה בזה משום אונאה, שלגבי עשו המוכר לא היתה שוה אף כהנזיד עדשים שקבל בעדה והכל שריר וקיים.

(הרה"ח ר' אברהם ישעי' קליין הי"ו)

שפתותיו דובבות

אף שהיה לו אורחים הידר לעשות עירוב תבשילין

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתו (כ, ה).

איתא בגמרא מסכת יומא (כח, ב) אמר רבא ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר "תורותי" [לשון רבים] אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

וראוי לדעת מדוע נקטו חז"ל בשמירת תורה שבעל פה דייקא מצוה זו של עירובי תבשילין יותר משאר מצות דרבנן.

ובעיון יעקב הביא בזה פירוש יקר, כי מבואר בגמרא מסכת פסחים (סב, א) דמותר לבשל מיו"ט לשבת מטעם הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה. והנה אברהם אבינו היה הראשון שקיים מצות הכנסת אורחים, ואצלו היה שייך לומר הואיל ואי מקלעי ליה אורחים, וא"כ הוי אמינא דאינו צריך לעירוב תבשילין כיון דרשאי לבשל מיו"ט לשבת מטעם הואיל, ועל זה בא להשמיענו דאפילו הכי קיים אברהם אבינו מצוה זו, ע"כ.

(הרה"ח ר' פנחס צבי דוב פריינד ז"ל - בעמח"ס שלשלת פנחס)

על ידי הכנה קודם השבת זוכה לשמור השבת כדת כמו ההכנה שהיה אצל קבלת התורה ובין ביהמ"ק

בנוסח הזמירות ליל שבת קודש כל מקדש שביעי כראוי לו כל שומר שבת כדת מחללו, יש לדייק מה שבתחילה קוראו בשם 'שביעי' ואחר כך קוראו בשם 'שבת', וכן מהו החילוק בין 'מקדש' ל'שומר'.

ונראה לפרש על פי מה שכתב רביה"ק זי"ע בדברי יואל פ' שמות (ע"פ) לפרש הפסוק (שמות א, י) הָבֵה נִתְחַקְמָה לוֹ וּגו' שחכמינו ז"ל דרשו ההתחממות על מה שגזר להשליך כל הבן הילוד ליאור שכבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם וממילא לא יענישם על זה במדה כנגד מדה, ולכאורה קשה דבפסוק עצמו מבואר דקאי על הגזירה של וישימו עליו שרי מסים ולא על הגזירה של כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו.

וביאר רביה"ק על פי מה שפירש"י הבה לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך, דאינו מובן מהו הצורך להכנה והזמנה בזה, אלא דכלל גדול הוא דלכל דבר בעולם צריכים הכנה והזמנה, ולהיות עובד השי"ת צריך הכנה דרבה דא"א להגיע בפעם אחת למדריגת עובד ה', כדאיתא בזוה"ק (פ' חיי קט). עה"פ ואברהם זקן בא בימים, תא חזי אברהם אתקריב לגבי' וכו', ולא אתקריב אברהם ביומא חדא או בזמנא חדא, אלא עובדו קריבו לי בכל יומי מדרגא לדרגא עד דאסתלק בדרגוי וכו', וזה לעומת זה אין

לפני, שגם אני מסכים על ידו אשר בעבור זה קראתי את שמו יעקב לזכר עולם, ויעקב אבינו פעל בזה שאף בזמן שאין ישראל בשלימות המדריגה ואין עושיין רצונו של מקום, עכ"ז יערוך אותם הקב"ה כנגד מעשי עשו הרשע, ועי"ז יזכו לצאת זכאים להיות אהובים לפני הקב"ה בבחינת בנים אהובים למקום, וכיון שכן שוב אינו צריך לשיטת רבי עקיבא לבטל טענת המלאכים מכח דינא דבר מצרא, ושפיר יכול ליתן התורה על ידי משה רבינו.

(הרה"ח ר' שלמה זלמן ישראל הערשקא הי"ו)

ידו אוחזת בעקב עשו - שבני ישראל לא יתבטלו ברוב

וידו אוחזת בעקב עשו וגו' (כה, כו).

נראה לפרש ע"פ מה שחידש המרדכי (סוף חולין סי' שלז), שאף שהכלל הוא, בידוע שאיסור מיעוט בטל ברוב היתר, מ"מ אם האיסור נולד בתערובות אין האיסור בטל, ולכן יבמה שרקקה דם, חליצתה פסולה, אף על גב שהדם הוא מיעוט, משום שבא לעולם בתערובות. וכן נפסק להלכה (י"ד סי' קב ס"ד, וע"ע בנוב"ס מהדר"ת סי' נד).

והנה ידוע שהגויים הם רבים, ובני ישראל מועטים, ומדוע אינם מתבטלים ברוב. ואפשר לומר שמשום כן בכדי למנוע טענה זו אחז יעקב בעקב עשיו, שתיכף בשעת לידתם יהיו נולדים בתערובת, ועי"ז שוב לא יהיה טענת רוב.

(הרה"ח ר' מענדל מאשקאוויטש שליט"א)

ענין פדיון הבן להחזיר את הקדושה בכוחות עצמו

ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתי לי, ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולקמה זה לי בכרה (כה, לא-לב).

לכאורה יש לדייק שלא השיב עשיו על מה ששאל ממנו יעקב, הוא שאל ממנו שימכור לו את הבכורה, והיה לו להשיב הן או לאו, מדוע השיב שלא מן הענין הנה אנכי הולך למות וגו', שהוא בעצם ענין הבכורה אבל לא לענין הבקשה שימכור את הבכורה.

ואפשר לומר רעיון בזה, דהנה לכאורה נעשה כאן ענין של פדיון הבן, שיעקב אבינו פדה את הבכורה מעשיו, והלך הבכורה מעשיו אל יעקב, וזהו מה שנעשה אצל כל פדיון הבן, שהרך הנולד הוא קדוש מרחם אמו בקדושת הכהונה, ועל ידי הפדיון הולך ממנו הקדושה וחוזר אל הכהן. ויש להתבונן בזה הלא נקטינן מעלין בקודש ולא מורדין, ואם כן היאך ציותה התורה"ק לעשות כן לפדות כל פטר רחם וליקח ממנו הקדושה שהיה לו בהילודו, הלא בכך הוא מאבד הקדושה שהיה לו ויורד ממדרגתו.

ויתכן בהקדם מה דמצינו בשו"ע הל' פדיון הבן (י"ד סי' ש"ה ס"ח) דמועיל לפדות הבן על ידי שיתן להכהן החמש סלעים במתנה ע"מ להחזיר, ואפשר שבדוקא איפסיקא הילכתא הכי לגבי פדיון הבן, כדי להורות על עצם ענין פדיון הבן וליישב התמ' הנ"ל היאך מורדין את הבן מקדושתו, שאליבא דאמת אין מורדין אותו מהקדושה, שהרי מה שנולד בקדושת בכורה אין לו להילד ולא להאב בזה שום חלק, שלא עשה שום מעשה לשם כך שיזכה לקדושה זו, משום הכי צויה הקב"ה שיפדו אותו, ובתנאי שאחר הפדיון כשיאבד הקדושה שקיבל

מדור חלק הדרוש

מתיקות התורה בדרוש ופולפול

הברכות עיי"ש.

אמנם במד"ר בראשית (פרשה ס"ה-ט) איתא, ותכהין עיניו מראות, מכח אותה הראיה, שבשעה שעקד אאע"ה את יצחק בנו על גבי המזבח, תלה עיניו במרום והביט בשכינה וכו' עיי"ש, וכתב היפה תואר, דהזין עיניו ממה שהסתכל בשכינה, ונתחייב מיתה דכתיב (שמות לג, כ) כי לא יראני האדם וחי, ונתלו לו עד עת זקנתו שאז כהו עיניו שיחשב כמיתה דסומא חשוב כמת עיי"ש, ולפי"ז מה שכהו עיני יצחק הוא בשביל שהביט בשכינה, ולא כדי שיעקב יקבל הברכות.

ובספר קול יעקב (פרשת שמיי) כתב לפרש המדרש וידם אהרן מה הול"ל וביום השמיני ימול בשר ערלתו, דהנה חטאו של נדב ואביהוא היתה על שהציצו בשכינה, כמש"כ רשיז"ל עה"פ (שמות כ"ד-א) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלקים וגו' עיי"ש, אך יש להוכיח ממצות מילה דמותר להסתכל בשכינה, שהרי אמרו חז"ל במדרש תנחומא פרשת אמור (סי' י"ז), דלכן אמרה תורה מילה לשמונה, כדי שיעבור עליו שבת ויראה את פני השכינה, וז"ש המדרש במעלת אהרן דשתק כשנענשו נדב ואביהוא על שהציצו בשכינה, דהיה יכול להתרעם ולומר דמהא דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, מטעם כדי שיראה את פני השכינה, מוכח דמותר להסתכל בשכינה, וא"כ למה נענשו, ועכ"ז שתק עכ"ד.

אך איתא במד"ר פרשת תצא (פרשה ו-א), ולמה התינוק נימול לשמנה ימים, שנתן הקב"ה רחמיו עליו להמתין לו עד שיהא בו כחו וכו' עיי"ש, ובספר מאיר עיני חכמים (ח"א סי' ט"ז) כתב, דלכאורה נימא דהמצוה יהיה מגין על התינוק, אך כיון דס"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא לא אמרינן כן עיי"ש.

ומעתה יובן מה שרמז יעקב לאביו באמרו כי עתיד לקבל התורה, דכתיב בה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו' לא יהיה לך וגו', דלכן התחיל הקב"ה באנכי כדי שיהיה מעשה קודם לתנאי, ואפילו אם ח"ו יעבדו ע"ז אח"כ לא יעזבם, וע"כ דשכר מצוה בהאי עלמא איכא, ומעתה ליכא למימר דלכן מלין לשמונה ימים כדי שיתחזק כוחו, דהלא י"ל דהמצוה מגין עליו, וע"כ דלכן מלין לשמונה כדי שיעבור עליו שבת ויראה את פני השכינה, ומינה דמותר להסתכל בשכינה, ומעתה אין לומר דכהו עיני יצחק בשביל שהביט בשכינה, וע"כ דלכן כהו עיני יצחק כדי שיעקב יבוא ויטול את הברכות ודו"ק.

(הרה"ג ר' יצחק מוטצען שליט"א)

דרוש נפלא ע"ד הפולפול להוכיח דכהו עיני יצחק - שיוכל יעקב לקבל את הברכות

ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכרך וגו' (כו, ט). איתא בבראשית רבה (פרשה ס"ה-יח), א"ר לוי, אנכי עתיד לקבל עשרת הדברות, אבל עשיו בכורך ע"כ, וצ"ב מה ענין עשרת הדברות לכאן.

והנראה בסייעתא דשמיא, עפ"י מש"כ בספר המקנה עמ"ס קידושין בפתחא זעירא (אות ה'), לפרש הקרא (שמואל א' פרק י"ב-ב) כי לא יטש ה' את עמו בעבור שמו הגדול פי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם, דאיתא במסכת מכות (כד, א) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום עיי"ש, שהתנה הקב"ה עם ישראל שיהיו לו לעם סגולה, והוא יהיה להם לאלקים לא יעזבם ולא יטשם, והוא בדרך תנאי, כאלו אמר אנכי ה' אלקיך אם לא יהיה לך, דהיינו אם ישמרו תורתו להיות לו לעם סגולה, וקיי"ל במסכת גיטין (עה, א) דבדיני תנאי בעינן תנאי קודם למעשה, אבל אם הקדים המעשה לתנאי בטל ומעשה קיים, וכיון דהכא אמר אנכי ה' אלקיך שהוא המעשה קודם לתנאי שהוא לא יהיה לך, ממילא אפילו אם ישראל עוברים על התנאי אפ"ה המעשה קיים, והיינו דכתיב כי לא יטוש ה' את עמו וגו' כי הואיל ה' "לעשות" שהתחיל במעשה עכ"ד.

ולכאורה יש להעיר לפי"מ דאיתא במסכת שבעות (לו, ב) דבאיסורא לא בעינן לדיני תנאי, וכיון דכאן הוה איסורא לא בעינן דיני תנאי ואמרינן דהתנאי קיים ומעשה בטל, וא"כ לא הועיל כלום במה שאמר המעשה קודם לתנאי, וא"כ למה התחיל הקב"ה באנכי ה' אלקיך.

אמנם י"ל, דהנה התוס' (שם) ד"ה ה"ג הקשו, מהא דאיתא במסכת קידושין (סא, ב), בשלמא לר"מ דבעינן תנאי כפול היינו דכתיב (ויקרא כו, ג) אם בחרקתי תלכו וגו' עיי"ש, והתם ליכא אלא איסורא גרידא, ומשמע דר"מ ס"ל דבעינן דיני תנאי אף באיסורא, ותני שם הרש"ש משום דזה מקרי איסורא דאית ביה ממונא, משום שכר גופניות שיש בהמצוה, דשכר מצוה בהאי עלמא איכא עיי"ש, וכיון דשכר מצוה בהאי עלמא איכא הוה ממונא ובעינן דיני תנאי, ושפיר מהני במה שאמר המעשה קודם לתנאי.

והנה איתא במדרש רבה בראשית (פרשה ס"ה-ח), רבי חנינא בר פפא פתח, רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך וגו', א"ר חנינא כל פעולות ומחשבות שפעלת אלינו בשבילנו, למה כהו עיניו של יצחק, כדי שיבוא יעקב ויטול את

במתנה, אז יתאמץ האב לחנכו ולחכמו בקדושה עד שיהיה במדרגה שיחזור בכוחותיו וביגיעת עצמו אל אותה המדרגה שקיבל במתנה משמים, ונמצא שאדרבה עוד יעלה בקדושה ביתר שאת.

משום הכי אמרו שמתנה ע"מ להחזיר מועיל בפדיון הבן, להורות על עיקר ענין הפדיון הבן שהוא ממש מתנה על מנת להחזיר, דהיינו שהאב קיבל מתנה משמים, רך הנולד בקדושה מרחם, אבל מעתה עליו לפדותו, ובתנאי להחזיר אליו הקדושה.

ופירשתי בזה מה שאומרים בגוסח פדיון הבן, שהכהן שואל מהאב במאי בעית טפי ליתן לי בנך בכורך או לפדותו כדמחייבת באורייתא, והאב משיב חפץ אני לפדותו כדמחייבתי באורייתא, ובפשטות אינו מובן מדוע צריך האב לחזור ולומר כדמחייבתי באורייתא, הלא פשוט הוא שמה שהוא נותן החמש סלעים הוא כדי לקיים המצוה שנתחייב, ובפרט שהכהן כבר הזכיר פרט זה שנתחייב על זה באורייתא, אך להג"ל ניחא, שעיקר המכוון כאן אינו על גוף החמש סלעים, אלא שהכהן שואל ממנו האם יפדה את הבן כדמחייב באורייתא, והיינו שאחר שיפדה את הבן יתאזר בגבורה להחזיר את הקדושה אל הבן בכוחות עצמו, שזהו עיקר תכלית המצוה, והאב משיב בהן צדק שאכן כך יעשה, ולא יפדה את הבן סתם בנתינת חמש סלעים, אלא שמבין עיקר הרמז ויעשה כדנתחייב באורייתא.

לפי זה יש לומר גם לענינינו, שמה שהשיב עשיו למה זה לי בכורה' לא היה כפשוטו לבזות עצם הבכורה שהוא שלא מן הענין כנ"ל, אלא שהבין שאחר שימכור הבכורה ליעקב - שהוא כאמור כענין פדיון בן בכור - וילך ממנו קדושת הבכורה, אז יצטרך מחדש לעבוד בכוחותיו להחזיר אליו את הבכורה, ועל זה אמר הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, שאכן אני מסכים למכור לך הבכורה, אבל על השלב הבא אחר המכירה - פדיון אין אני מסכים, שאינו רוצה להתאמץ בקדושה אלא מוכן לילך למות כמו שהוא, ולא לעבוד לחזור למדרגת קדושת הבכורה.

(הרה"ג ר' נתן דוד ראזענבערג שליט"א)

גם הצדיקים עושים לפעמים מצות כאלו ששכרם הוא בעולם הזה

הנני למסור לכבוד המערכת דבר תורה שאמר רביה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר ז"ע כמה שנים קודם המלחמה בפ' תולדות בעיר קראסנא, ובעת שמחת הבר מצוה של ש"ב הרה"ח ר' יחזקאל כהנא ע"ה בן דודי הרה"ח ר' צבי אלימלך ע"ה, שהתקיימה בשעראן ספרינגס מוצש"ק פ' ראה שנת תש"כ אמר הבחור הבר מצוה דבר תורה זו בנוכחות רבינו, וכשמעו הדבר התורה היה מקודם מתנמה ואומר מתי אמרתי דבר תורה זו, עד שנזכר ואמר שאמרה לפני שנים רבות, והיה ניכר עליו קורת רוח רב לשמוע הדבר תורה הזו, והיות שכפי מיטב ידיעתי לא נגה עדיין אור הדפוס על תורה זו, הנני לכתבו כאן בקוצר אמרים לברר מקושו של צדיק.

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד ויאמר מי איפוא הוא הצד ציד ויבא לי וגו' גם ברוך יהיה, פירש"י שלא תאמר אילולא שרימה יעקב את אביו לא נטל את הברכות, לכך הסכים וברכו מדעתו. ולאורה יש להבין מדוע הסכים להברכות דוקא עכשיו כשראה שרימה אותו יעקב, הלא הסברא נותנת להיפוך שאדרבה דוקא מחמת זה לא יסכים לברך את יעקב.

זנראה על פי מה שאמרו ז"ל על הפסוק **ומשלם לשונאיו על פניו להאבידו** שהקב"ה משלם שכר להרשעים על המצות שעושים בעולם הזה, ובצדיקים משלם שכרם בעולם הבא, וביאור הענין דכתיב כל עוף למינו ישכון, והרי העולם הזה הוא עלמא דשיקרא משא"כ העולם הבא הוא עולם האמת, ולכן הרשעים אף שעושים מצות, מכל מקום הרי הוא מלא שקר, שבודאי אינו עושה המצוה אך ורק לעשות נחת רוח להבורא יתברך, על כן מקבלים שכרם על המצות שעושים בשקר, בהאי עלמא שהוא עלמא דשקרא, משא"כ הצדיקים שהמצות שעושים הוא באמת לאמתו לעשות נחת רוח ליוצרים, על כן מקבלים השכר על זה בעולם האמת.

לפי"ז יש לומר שמה שאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו, ותרגם אונקלוס ארי מציד"י הוה אכיל, ובמדרש דרשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו, שהמדרש מקושר עם הפשט, שבודאי ידע יצחק אבינו מגודל צדקתו של יעקב אבינו, ולעומתו מרשעו של עשיו, אלא שהיה סבור שדוקא מחמת זה אינו מגיע לו השפע של העולם הזה בזכות מצותיו של יעקב כיון שהם כל כולו אמת ושכרם שמור לעולם האמת ואינם משפיעים לצרכי העולם הזה, אבל עשיו שהיה צד ומרמה הרי עושה מצות בשקר, וסגולת מצות הללו להשפיע בעולם הזה, על כן אהב אותו ארי מציד"י הוה אכיל.

אבל רבקה סברה שאף שאכן יעקב אבינו קיים המצות בשלימות מדת האמת, עכ"ז כחו יפה גם להשפיע לעוה"ז כי לפעמים יתכן שיעשה מצוה שלא על צד השלימות, ואפשר שהוא מטעם זה כיון שאין הצדיקים רוצים ליהנות מהמצות של הרשעים, וממילא בכחו להשפיע גם השפעות עוה"ז.

לכן כאשר ראה יצחק אבינו שיעקב רימה אותו בהברכות, ראה בצדקת רבקה אמנו שגם יעקב יכול לעשות מצות כאלו ששכרם הוא בעלמא דשיקרא, על כן ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד בראותו שגם הצדיק צריך לפעמים לעשות מצוה בתערובת רמאות כיון שאין הקב"ה רוצה שיהנו ממעשי הרשעים, וסיים ואמר גם ברוך יהיה כיון שעתה נתגלה שאין צורך להגיע לעשיו ולמצותיו, על כן בדין יקבל יעקב את הברכות.

(הוכנס לגליון על ידי הרה"ג ר' שלמה שמואל כהנא שליט"א)

– המשך מעמוד ג' –

אדם נעשה רשע בבת כ"א ע"י הכנה, ולכן כשרצה פרעה לגזור הגזירה הנוראה להשליך הילדים אל היאור ראה שא"א להגיע בפעם אחת לרשעות כזה, על כן התחכם להתחיל בגזירת ושימו עליו שרי מסים שהוא גזירה קטנה הימנה ואין בו כל כך רשעות שיש בו צורך להמלוכה, ועל ידי זה נתרגל העם באכזריות עד שהיה אפשר לגלות מצפוני לבבו ולגזור הגזירה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ונמצא אם כן שהגזירה הראשונה היתה הכנה אל הגזירה של הבן הילוד וגו', לכן שפיר עולה בקנה אחד דרשת חז"ל עם פשטות הפסוק שמה שאמר הבה נתחכמה לו מוסב על הגזירה של הבן הילוד היאורה תשליכוהו, זמאויבי תחכמיני לעשות הכנה לתורה ויראה וקדושה, וכל תנועה קלה שעושים למען כבוד שמו יתברך הוא חשובה מאוד והרי היא הכנה והזמנה שייגיע האדם על ידו למדריגת עובד ה" עכדה"ק.

לפי זה יש לפרש כוונת הפייטן, דיודע ד'מקדש' הוא גם כן לשון הזמנה, וקאמר שכל מי שמקדש שביעי, שעושה הכנה אל השבת עוד מקודם שנכנס השבת, ועדיין נקרא בשם שביעי שעוד לא חלה קדושת השבת, ועושה הכנה 'כראוי לו', כמו שראוי לעשות לכל דבר שבקדושה, אז זוכה על ידי זה להיות שומר שבת כדת, שכאשר מגיע יום השבת הוא שומרו כדת על ידי ההכנה שעשה עוד קודם השבת.

ועל דרך זה יש לפרש גם המשך הפיוט אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל ביום השבת שישו ושמוח כמקבלי מתן נחליאל, על פי מה שכתב בישמח משה פ' תצוה (עוה"פ כתית למאור) לבאר ענין הב' בתי מקדשות שנחרבו על פי משל לאחד שרצה לנטוע אילן שמן ולא היתה הארץ מסוגלת לקלוט אילן שמן כזה הוצרך מקודם לנטוע אילנות שאינם שמנים כל כך כדי שתקבל הארץ שמנונית, וה"נ עיקר תכלית המכוון היא המקדש השלישי אלא כדי להכשיר את הארץ לקבל קדושה נפלאה כזו הוצרך הקב"ה לבנות ב' בתי מקדשות ולהחריבן כדי שיקבל הארץ אור רוחני ואיכות קדושה עיי"ש באורך, ונמצא אם כן שגם בניית הבתי מקדשות היו הכנה לצורך הבית המקדש השלישי.

וכחזיון הזה רואין גם לגבי מתן תורה שכתב בספה"ק אוהב ישראל פ' יתרו (עוה"פ משה דיבר) וז"ל"ק, מחמת שלא היה דור כזה אשר יהיה להם הכנה ורצון לקבל את התורה כמו דור המדבר, לכן לא נתן את התורה לדורות הקודמים, עד שבאו דור המדבר שהיה להם הכנה טובה והרצון גמור לקבל את התורה, ואמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, אז ע"י הרצון ואתערותא שלהם נעשה אתערותא דלעילא ונתן הש"י להם התורה עכ"ל"ק, והיינו גם כן שזכו לקבלת התורה על ידי ההכנה.

לכן אומרים "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל", ויודעים היטב כי בנין אריאל ייבנה רק על ידי ההכנה הקודמת של הב' בתי מקדשות שקדמו לה, "ביום השבת שישו ושמוח" – על ידי ההכנה מקודם השבת כנ"ל – "כמקבלי מתן נחליאל", כמו שמקבלי מתן נחליאל היינו דור המדבר שקבלו התורה זכו לה על ידי ההכנה שלהם, כמו כן אפשר לשוש ולשמוח ביום השבת על ידי ההכנה מקודם השבת.

(הרה"ח ר' שמואל דוד הכהן מאשקאוויטש ז"ל)

מעשה רב

אתה עתה פרנ"ה

לכבוד מערכת הגליון חלקנו בתורתך

הקריאה מעורר הזמן, בעמדינו בשבוע זו בה יקראו בתורה פרשת תולדות, נתעורר אצלי זכרון מאורע טובה ומשמחת שהיה אצלי בזמן הזה בימים ההם, בצל הקודש של מרן רבינו הקוה"ט מסאטמאר זי"ע.

בפרשת תולדות בשנת תשכ"ד זכיתי בשעטומ"צ לבא בברית האירוסין עב"ג שתחי' בת הרה"ח ר' יעקב קאהן ע"ה מחשובי חסידי סאטמאר, ושמחת קישור החיתון – "ווארט" – התקיימה בביתו נאוה קודש של רבינו הק' זי"ע, ובאמצע המסיבה נכנסה הרבנית הצדיקת ע"ה ואמרה לרבינו שהשמחה היום יש לה משמעות מיוחדת כי הכלה היא מראשוני התלמידות ממוסדותיו של רבינו, זאת ועוד, ברצונה להודיע לרבינו החידוש שיש בשמחה זו, שהקישור החיתון הזה נעשה אחר שהתקיימה רק בעשו"י אחד, לא יותר.

וצהלו פני רבינו למשמע הדברים הללו. כי מושג כזה שאפשר לגמור שידוך מבלי שיהיו כמה וכמה פגישות בין המדובר והמדוברת היה זר ואף מופרך בעיני הבריות, ואף בתוך אנשים שהשתייכו לחוגים החסידיים ביותר, היה מקובל לקיים כמה פגישות, וכמובן שהדבר היה למורת רוחו הטהור של רבינו ז"ל, וכמו שהתבטא על מה שהיה אז מנהג קבוע שהחתן והכלה ילכו לבלות קודם החתונה, והיה נקרא בלשון ההמון 'אויסגיין', שהחתן והכלה ילכו 'אויסגיין' כהכנה להחתונה, ורבינו מחה על זה בתוקף באמרו בצחות לשון קדשו, 'אויסגיין ברויך מען נאר פארן איינציגן באשעפער', ובכן היתה זאת אצלו לנחת רוח גדול שהשמחות אצל התלמידים והתלמידות החדשות ממוסדותיו הקדושים מתקיימים תוך כדי התנהגות בקדושה ובפרישות ואינם נפגשים יתר על הצורך.

ואחר כך בשבת קודש עליתי לתורה אצל רבינו ז"ל, כמו שהיה המנהג בימים ההם שכל חתן שבא בברית השידוכין קיבל עלי' בבית מדרשו, והרי ידוע שרבינו ז"ל היה הבעל קורא בעצמו, והיה לו עבודה מיוחדת בענין סיומי הקריאה אצל כל אחד מהקוראים, וידועין על זה מעשיות ועובדות שרבו מספור, ואצלי סיים רבינו הקריאה בפסוק (כו ט) אתה עתה ברוך ה', והיה נראה וניכר לעין כל שסיים כן מחמת גודל ההנאה שהיה לו באופן עשיית השידוך.

(הרה"ח ר' זעליג אינדיג הי"ו)

בחמישים שנה עומד האדם על דעתו ומאז מחשבין 'מי שנותניו שבעים שנה'

לכבוד המערכת הנפלא 'חלקנו בתורתך'

מה שכתב הרה"ח ר' יעקב קליין הי"ו בגליון פר' חיי שרה בשם הרב מקאשוו זי"ע, לבאר למה מאחלים איש לרעהו 'שתחי' עד מאה ועשרים שנה, הלא בתהלים כתיב (x, י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה.

יש לומר עוד עפ"י מ"ש מרן החתם סופר זי"ע (דרשות חת"ס ח"ב עמ' רעג: ד"ה אמר ראב"ט), דהנה משה רבינו ע"ה אמר במזמור תפלה למשה 'מי שנותניו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', ולפי"ז לכאורה יש לתמוה שהרי משה חי מאה ועשרים שנה ורצה לחיות עוד, והרי כבר עברו שבעים שנותיו. ומיישב החת"ס לפי מ"ש חז"ל (הגיה יד.) שאין ממנין שר אלא בן חמישים שנה, והטעם נראה ע"פ מ"ש חז"ל (אבות פ"ה מכ"א) בן עשר למשנה, ואין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה (ע"ז ה:), הרי חמישים שנה, ומשעומד על דעת רבו מאז יחיה לכל הפחות עוד שבעים שנה שהוא ק"כ שנים ואם בגבורות יחיה שמונים שנה שהוא ק"ל שנים. ולפי"ז יובן היטב, דהנה משה רבינו לא חי רק שבעים שנה יתר על חמישים שנה שאז עמד על דעתו, על כן ביקש מהקב"ה שיחיה עוד עד שמונים שנה.

ועד"ז יתבאר גם מ"ש חז"ל (ברכות יב:) אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה, ובפשטות משמע שהיה קרוב לשבעים שנה ועדיין לא הגיע לשבעים שנה ממש, אמנם בפ' תפלת השחר (שם כח.) אמרינן שהיה בן שמונה עשר, ואמרה לו אשתו שאין לו שערות לבנות של זקנה כמו שנאה להיות לנשיא, ונעשה לו נס והלבינו שערותיו. והקשו התוס' (ביצה כג. ד"ה תליסר) דא"כ שהיה בן י"ח בנשיאותו היה אחר חורבן הבית טובא, שהרי לפניו היה רבן גמליאל הנשיא, ואחר החורבן התקין רבן יוחנן בן זכאי תקנות משום שלא הגיעו ימיו של רבן גמליאל להיות נשיא, ולפי"ז איך עישר בהמותיו הרי אמרינן בכבורות (ג:) דלאחר החורבן נתבטל מעשר בהמה.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר לפמ"ש ד'מי שנותניו שבעים שנה' היינו אחר שנעשה בן חמישים שנה ועמד על דעתו, ולפי"ז היה ראב"ע אז כבן שבעים שנה ממש, היינו בן ס"ח שנה, וזהו בן י"ח שאחר חמישים שנה, ושפיר עישר בהמותיו בזמן הבית. עכ"ד.

נמצא שמשנת החמישים מתחיל האדם להבין דברי תורה על בוריים, ורק מאז מתחיל האדם למנות את שבעים שנותיו, וכשתוסיף שבעים על חמישים הוא ק"כ שנה, וזהו מה שמבכרים 'שתחי' עד מאה ועשרים שנה, ודו"ק.

ידידכם המתענג מהגליון הנפלא
שמואל פערלמאן

מונח
בקופסא

929.322.1414

ר' זעליג - דער מגיד שיעור

רעקארדירט זיינע פנסטיג שיעורים און
די תלמידים האבן דעם פין-נומבער און זיי
קענען אריינרופן עס איבערהערן.

